

ISBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Anul I.

No. 18.

SUMARUL:

- E. Lovinescu* . . . Hortensia Papadat-Bengescu (II)
Alexandrina Scurtu Sonota
Ignotus Inspirație
Mircea Freamăt . . . De ce?
Ion Gorun Un democrat
Al. Rally Sonet
Hortensia Papadat-Bengescu . Cântecul popului; De toamnă
George I. Stratulat. Un fluviu
Maria Pamfile Salut de primăvară

CRONICI:

E. Lovinescu: O revistă literară la... Galați; *D. Nanu*: Toi et Moi; *Tudor Vianu*: Naționalism sau Umanitarism; *F. Șirato*: Spre o artă națională (I); *Insemnări*: Pentru cea din urmă oară chestia Cezar Petrescu; Recenzentul literar al *Chemării*; „La poarta grădinii cu gardul de zid”, etc.

Editura ALCALAY & Co

oare Sâmbătă

SBUKATORUL

REVISTA SĂPTĂMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI :

Z. Bărsan, Al. Cazaban, G. Cair, Em. Ciomac, Maria Cunțan, Radu Cosmin, N. Davidescu, V. Demetrius, I. Dragoslav, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săn-Giorgiu, Ion Al-George, G. Gregorian, E. Lovinescu, M. Lungeanu, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Ion Gorun, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, I. Minulescu, D. Nanu, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, Dragoș Protopopescu, I. Pețrovici, L. Rebreanu, Eugen Relgis, G. Rotică, Radu D. Rosetti, H. Sanțeleveci, F. Șirato, Al. T. Stamatiad, Alexandrina Scurtu, G. Străbuțat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion,

ABONAMENTE :

UN AN LEI 50 = ȘASE LUNI LEI 30

Pentru învățători, proești și studenți

UN AN LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația : Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe timpul verei pe adresa d-lui E. Lovinescu, Fălticeni.

ULTIMA NOUȚATE

Editura Librăriei Alcalay & Co.

RAFUIALA

SCHIȚE ȘI NOVELE

DE

L. REBREANU

Se află la toate librăriile din România Mare

PREȚUL 5 LEI

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

ANUL I, No. 18.

16 AUGUST 1919.

Hortensia Papadat-Bengescu

II

Intr'o literatură feminină de șoaptă și de umbră, în care bătaia inimei este abia auzită, într'o literatură de discreție silită și convențională, în care dorințele pândesc după perdeaua vorbelor măsurate, literatura d-nei Hortensia Papadat-Bengescu aduce, în una din laturile ei, o notă de superbă libertate. Mă gândesc la «*Scrisorile Biancei Porporată către Don Juan, în eternitate*».

Personalitatea d-nei H. P. B. se șterge, frește, pentru noi în necunoscut. Rămâne numai Bianca. Legătura dintre creație și creator poate fi uneori destul de strânsă. Alteori e mai slobodă. Nu ne privește... Artistul trece îndărătul operei. Pentru timpurile ce vor veni, nu va trăi decât fragila adunare de cuvinte a creației lui, mai tare decât zădărnicia trufașă a trupului. Nu ne supraviețuiesc decât fiicele imaginației.

În tața splendidelor scrisori ale Biancei Porporata simțim emoția artei. Ne ridicăm dintr'odată în lumea ficțiunii. Tot ce i personal se prăbușește. Negurile se risipesc, iar din golul depărtărilor imense se aude un glas slab... Din sunete răslețe se înfiripă apoi un răspuns deslușit.

* * *

BIANCEI PORPORATE,

PE PĂMÂNT

ii răspunde

DON JUAN,

DIN ETERNITATE.

«Bianca, slovele tale muritoare au ajuns până'n eternitatea mea. Prin sgomotul armelor și al războaelor, cuvântul tău cald și dorința inflăcărată a inimei tale au

răzbătut cu anevoie, — dar au răzbătut! Nu este oțel cât de călit, pe care să nu-l străpungă subțirea săgeată a lui Eros. Și nu sunt spații, pe care să nu le sfredelească raza ochiului de femei ce iubește sau numai dorește.

Sunt în eternitate. Sunt deci dincolo de rău și de bine. Am trecut în lumea contemplației. Pe pajiștea de asfodele a Câmpiilor Elizee se primblă nemuritorii, senini și împăcați, vorbind de zădărniciile vieții de odinioară. Din atâta trudă scoatem picătura de înțelepciune ce ne-a lipsit pe când trăiam. E soarta înțelepciunii de a sosi când nu mai e nevoie de ea. Smulgând petale de anemone, Achile regretă și acum mânia funestă ce l'a culcat de timpuriu în humă. Suntem robii sângelui năvalnic. Înțelepciunea e rodul vinelor goale... Vorbesc ca un „bachiller” de la Salamanca. Nu mi-am irosit totuș tinereța pe băncile școlii. În viața mea de acțiune n'am avut timp și de meditație. Mi-a rămas pentru dânsa eternitatea întreagă. Și deși nu mi-a plăcut niciodată vorba și scrisul, din lumea spiritului pur nu-ți trimit decât vorbe...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bianca, în rândurile tale de flacără, în care înfloresc toate garoafele roșii ale dorințelor, și în care licărește ochiul verde al păcatului, în aceste rânduri care ar tulbura și palidele umbre ale Câmpiilor Elizee, fericite și fără dorinți, îmi scrii într'o superbă isbucnire a simțurilor tale :

— „Juan! n'ai trecut de geaba prin țara și locul meu. Sunt gata. Cu încetul floarea păcatului ce răscolești pretulindeni își coace semințele în parcul grădinilor mele, păzite cucernic de Don Camillo.

Bianca Porporata a înflorit superb numele ei alb și roșu în urma drumurilor tale.

Juan, numai odată n'ai cules. Și în buchetul tău e parfum de crin, dar crinul lipsește.

Sau :

— „Nu vrei, Juan, să vii să astâmperi tu ce a trezit amantul meu, vântul, și nu a săturat?”

Cuvinte de foc, Bianca, — sau cuvinte ce nu trebuiesc scrise niciodată. Ți-o spun eu, don Juan. Nu sunt bărbatul ideal, dar omenirea a găsit că sunt amantul ideal. Îmi pot deci îngădui îndrăzneala sfatului.

Bianca, te iubești.. Ochii îți urmăresc cu exaltare firicelele albastre ale vinelor pe sub marmora pielei cu grăuntele des, curba elegantă a brațului, arcul fin al cotului; îți îndrăgești mișcarea unduioasă a trupului, — spic blond și plin care așteaptă numai secera divină a Amоруlui!

Foarte bine. Iubește te! Căci acest omagiu pe care ți-l aduci, este afirmația voinței de a fi iubită de ochiul nevăzut pe care te-ar putea zări și iubi. Natura își împlinește prin tine destinele; prin ispita formelor tale strecoară filtrul plăcerii sterile, sau intenția diabolică a perpetuării... Fii deci îndrăgostită de tine, pentru că dragostea ta cere dragostea noastră... Mângăe-ți și cultivă-ți formele splendide, dar nu ni le arăta în jocul lor natural. Nici nu le ascunde. Aruncă peste dânsule gaza subțire a pudoarii, care le învălue fără a le acoperi. Căci ceea ce iubim noi, Bianca, nu e splendoarea formei marmoreene, ci misterul ei. Brațul pe care-l presimt e mai frumos decât brațul pe care l văd. De altfel, o știi. Insași gâteala femeii e în slujba acestei înșelăciuni a naturei...

Mă aștepti, pe mine din eternitate, sau pe unul din reflexele mele vii. Așteaptă-mă, — dar nu mi-o spune. Căci, dacă am venit *câteodată* unde eram așteptat, am venit *întotdeauna* unde nu mă aștepta nimeni.

Nu mă pricep în metafizica amorului; n'am învățat-o pe băncile Salamancei. Unii mă privesc însă ca expresia definitivă a amorului realizat. Bianca, suntem victimele misterului.

Am iubit tot felul de femei: și brune și blonde, și proaste și deștepte, și frumoase și urâte, și bogate și sărace, și cinstite și ușoare, și nobile și simple fete dela țară. N'am avut deci un ideal practic și nici n'am căutat „femea“ în varietatea tipului ei. Un singur lucru le lega la un loc: *misterul*. Un singur lucru m'a ademenit și m'a încordat: *obstacolul*. Am iubit tot ce nu-mi era îngăduit să iubesc. Am iubit logodnicele altora: ispita fructului oprit! Nu m'am dat îndărăt nici în fața unei biete țărance: o știam făgăduită altuia. Și să nu crezi — cum au crezut o unii — că mă împingea numai instinctul răului. Nu. Era numai instinctul ce ne biciue pe toți: ispita tainei. Idealul nostru e întotdeauna sub văluri.

Iată pentru ce implacabilul Eros m'a împins prin toate

mănăstirile păzite. Și n'am simțit voluptate mai mare de cât când am smuls din brațele Pelerinului divin logodnicele lui crescute de mult timp în fumul divin al tămăiei. Profanare, — dar profanarea aceasta mi-a suflat ca un uragan prin strunele simțurilor deslănțuite.

În peregrinațiile mele n'am căutat nici odată spre ferestrele deschise; mi-am aruncat privirea numai spre cele zebrelite. Și de-am bănuțit numai ochii unei fete după zebrele, n'am mai plecat. Un tutore gelos m'a ațâțat și mai mult. Castitatea m'a înverșunat, trezind în mine forțele imense ale dorinței nesatisfăcute. Ca în fața unei cetăți cu ziduri uriașe, mi-am săpat șanțurile de apropiere, pierzând o vreme, pe care mi-aș fi putut-o cheltui în succese fără glorie. Le-am disprețuit, căci ceea ce-am dorit, și dorim cu toții e *imposibilul*...

Iată, Bianca, ce aveam să-ți răspund din eternitatea mea. Și să mă crezi că e întâiaș dată când am făcut literatură...

DON JUAN, DIN ETERNITATE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

* *

Astfel a răspuns Don Juan, din pajiștea de asfodela a Câmpiilor Elizee. Răspuns de erou romantic. Căci Don Juan e din vremea sombrerului cavaleresc, a pelerinei tenebroase, a mănăstirelor, a inchiziției, a tutorilor și a ferestrelor zebrelite. Păgân în apucături, el a suferit totuși întipărirea creștinismului epocii. Fără să vrea, se lasă cucerit de ademenirile transcendentalului. Nu e numai amantul cărnei, ci și al sufletului. Vrea misterul. Nu-l caută în catedrale gotice, nici în groaza vieții de dincolo; îl caută totuși în apele ochilor blonzi și bruni. Nu se mulțumește cu arcul grațios al brațului Bianței, ci vrea și arcul încordat al unei conștiințe ce plesnește...

Dacă ar fi urmat învățăturile dela Șalamanca, Don Juan ar fi avut însă și viziunea unei alte lumi libere de teroarea misterului... Prin luminișurile timpurilor, ar fi văzut pe Galatea, fugind printre sălcii, pe Frinea, desvelindu-se în fața Areopagului, și din spuma mării răsărind corpul alb al Anadyomenei... Goliciunea ei n'a avut nevoie de taina și pudoarea creștină. Prin splendoarea impudică a trupului, a stăpânit lumea antică.

Moderna, rafinata și prețioasa Bianca, după atâtea veacuri, leagă firul tradiției elenice. Nu râvnește totuși la goliciunea formelor ci numai la goliciunea sufletului, la dreptul de a exprima în cuvinte clare gălgăitul tainic al dorințelor ascunse. Ea este poate exemplarul unei noi feminități, pe care o putem aprecia în chip felurit, după concepții felurite, dar pe care n'o putem tăgădui. E un semn al vremii. S'o semnalăm la timp. Căci, în curând, va alerga poate prin toate cuprinsurile lumii. Sub numele de *Trivta*, omenirea cucerită îi va ridica statui, incununate cu trandafiri...

E. LOVINESCU

SONATA

Ca o femeie goală, despletită
Ce își privește sufletul în față
Sonata se înalță și îngheață
Pe-o melodie albă, liniștită.

Apoi în oglindirea ei, măreață
Ca îngerii vibrează, strălucită
Și'n lumea'n armonie măestrită
Intr'un acord ia visul ei în brață.

Dar frupu-i fraged, carnea mlădiaoasă,
Sub sânul liber inima se sbate;
Intr'un delir alunecă voloasă.

Și'n trilluri de lumină, cadențate,
Ce-și picură simțirea lor sefoasă,
Ea strigă un final de voluptate!

ALEXĂNDRINA SCURTU

Inspirația

Gânduri, imagini... Vede ochiul, se sapă lucru'n amintire,
Iar anii trec. Se schimbă multe, la multe iar le pierzi de știre.
Crezi c'ai uitat...

E și de toamnă. O ploaie tristă bate'n geamuri
Ești trist de toată intristarea din cer, din miriști, de pe ramuri.
Cum ritmic picură din strașini și moare focul în cămin,
Ca niște șiruri lungi de umbre, lin, amintirile revin.
Ți se perindă'ncet prin minte comoara vremilor apuse,
Șiragul lacrimilor scumpe și-al fericirilor răpuse...
Apar în raza amintirei și se preschimbă cu incetul...
Incet ia pana lui docilă și...

Iată-l inspirat poetul.

IGNOTUS

DE CE?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Eu am venit de mult pe lume,
Iar tu venit-ai mai târziu,
Și'n veci nemulțumit cu viața
Te căutam fără să știu.

Târziu de tot, ne întâlnirăm
Purtați de-aceeași soartă-amară,
Și pricepui ce trist e toamna
Să te gândești la primăvară.

De-atunce două glasuri triste
Răsună jalnic în pustiu:
— De ce-ai plecat așa de vreme?
— De ce-ai venit așa târziu?

MIRCEA FREMĂT

UN DEMOCRAT

Nu mai târziu ca de obicei, nici mai de vreme, pela două după amiazi, graful Aladar Ménkö deschise leneș ochii umflați și întinse brațele descărnate, amorțite, de subț papuma de mătase albastră. Câte-va clipe rămase cu ochii în tavan căutând să-și reconstituiescă ultimele idei ce-i trecuseră prin gând în somnolența dinspre trezire, și cari în momentul înfiripării lor i se păruseră geniale; cu încetul și le reaminti: erau niște absurdități.

Ideile bune vin peste noapte... Cine a spus prostia asta? Ideea bună nu e alta decât aceea pe care ai avut-o atunci noaptea târziu, când ai putut cântări toate posibilitățile și toate conjecturile, și când descărcându-ți mintea de toată povara contemplării realităților inexorabile, ai putut însfârșit să adormi cu încheierea: de geaba, altă soluție nu este.

O soluție însă îi trebuise neapărat grofului Aladar Ménkö pentru ca să poată închide ochii spre odihna cotidiană, care la el, ca și la contele Andrassy Gyula, fruntea magnaților, nu era de bonton să înceapă mai curând de ora patru de dimineață. Și această soluție nu numai că o găsisse, dar găsisse și timpul unui început de execuție, constător în mângălierea a două rânduri pe o cartă de vizită și a unei scurte adrese pe un plic, pe care Janci trebuise să-l arunce la cutie încă înainte de ivirea zorilor.

Sună, și Janci își făcu apariția, în obișnuita-i atitudine respectoasă, dar cu o față mai îngrijorată ca oricând. Această îngrijorare provenia de sigur de acolo că, aruncând ochii pe adresa plicului urgent, îi răsărise un nume pe care el se deprinsese a-l numi «fatal»: *Virág Zoltan* — «canalia de Blum», zicea Janci, care de mult acum știa ea apariția spilcuită a acestei nesuferite mutre zâmbitoare și unsuroase, coincidea întotdeauna cu un mai mic sau mai mare dezastru în afacerile de bancă... de macă ale *méltoságos*-ului său stăpân.

— Haide, Janci, că aștept o vizită, — zise groful cu condescendența omului încredințat de vorba lui Napoleon, că «pour son valet de chambre» nu există oameni mari.

Valetul procedă la oficiul său, morocănos, scăpând din când în când printre dinți câte un «afurisit», «blestemat jidan», «cum se și poate?...»

— Ascultă, Janci, — clipi din ochi graful potrivindⁿ-și legătura la oglindă, — tu pricepi ceva din *écarte*?

— Eu nu joc decât «porcul» și «mai bun al meu», pe zece fileri partida, — răspuse Janci cu un glas în care un psiholog mai adânc decât graful Aladar ar fi simțit o măhnită imputare.

— Atunci nu poți pricepe cum dracu... cum dracu... ai trei băți în mână, schimbi două cărți și te pomenești capot...

Soneria de afară se auzi, discret.

— Asta-i Blum, își zise Janci, care apucase să-i cunoască acum «umbletul degetelor».

— Asta-i Virág, — zise tare groful; du-l în cabinetul meu și să aștepte numai un moment.

Conferința nu ținu mult, deși lui Ianci i se păru interminabilă. În mintea lui, toate chestiunile astea, ee polițe, ipotece, tot felul de daraveri, se amestecau într'un tot haotic, din care nu răsăria decât spectrul mofluzirii depline și iremediabile a nobilului său stăpân, seniorul dela Kiskaro.

Când ușa cabinetului se deschise însăfârșit și Ianci putu să vadă gestul lui Virág, care ținea încă mâna stângă la buzunarul dinăuntru al hainei, pe când cu dreapta îl pipăia pe dinafară, nu mai avu nevoie să-i audă și cuvintele: — «Credeți-mă, Excelență, că am mers până la extremul posibilităților», — pentru ca să înțeleagă că se putea pune de-acuma cruce frumosului domeniu strămoșesc al grofilor Ménkö. Totuși, rămase nedumerit, când după plecarea omului de afaceri, groful Aladar îl strigă:

— Janci, mâine plecăm la Kiskaro... Du repede telegrama asta la poștă.

• •

În stradă, Ianci aruncă o privire indiscretă asupra cuprinsului telegramei. Tocmai voia să traverseze, când simți ca un pumn în piept și rămăse ca prostiț cu ochii la cele două rânduri aruncate pe hârtie de nobilul conte cu scrierea lui lunguiată, aristocratică. Un automobil trecu, cât p'aci să-l răstoarne și din sbor prinse, dar nu-l emoționă, exclamarea furioasă a șoferului: «măgarule!»

— Cu adevărat, își zise, ori eu sunt un măgar, că nu pricep, ori stăpânul meu, c'o fi căpiat...

Ianci știa și el, ca toată lumea, că groful Ménkö era un fel de vicepreședinte al unui partid «democratic», — dar nu considera «politica» asta mai altfel decât oricare alt sport cu care *domni* își omoară vremea: vânăatul, cărțile, turismul. Campanii electorale, cu *kortesi* și banchete populare, manifestații cu *abzug* și spargere de geamuri, apoi discursuri în parlament, certuri în *casino*, — toate astea erau în ordinea trebilor politice... Dar asta? auzi! — : «Primarului, Kiskaro.—Adunați poporul, anunțați dăruiesc, împart moșia țăranilor. Sosesc mâine.—Grof Ménkö Aladar...»

— Nu, își zise Ianci, după ce îi trecu năvala primei răscoliri sufletești,—și aicea trebuie să fie o politică... Nu se poate... E o politică de bună seama...

Cam ce «politică» putea să fie, asta nu-i dădea în gând lui Ianci, și cu atât mai puțin nu-i trăsna prin minte s'o aducă în legătură cu vizita de adineauri a lui Virág,—dar cu cât se gândia, cu atât se întăria mai mult în convingerea lui: Asta trebuie să fie o politică!

• •

La Kiskaro fierberea era mare.

Primarul, când primise telegrama, își șterse de trei ori ochelarii, întâi ca să citească mai bine, a doua oară ca să priceapă, a treia oară ca să-și explice. În cele din urmă trebui să se plece evidenței: tele-

grama era cu desăvârşire clară, nu suferea două interpretări, nu încăpea echivoc,—era ca şi una şi cu una fac două. Atunci se aşeză în jeţu-i împlăit de paie, şi se adânci într'o matură reflexiune. Era bineînţeles că nu putea da în vileag vestea, aşa dintr'o dată, oricărei *gazde* caşi oricărui coate-goale, ci trebuia să se sfătuiască mai întâi cu frunţaşii satului, căci dacă era vorbă de împărţeală, fireşte că aicea trebuia să fie instanţa hotărâtoare... Şi doar despre o împărţeală era vorba în depeşa grofului... Primarul îl ştia şi el pe groful Aladar niţel cam făcnit, puţin cam farsor,—dar ce! O telegramă era caşi un act oficial, caşi un legământ cu putere de contract,—aci nu era vorbă de glumă, era caşi o iscălitură olografă cu pecetea Statului alături.

Primarul tocmai se gândia să cheme mai întâi pe Kóvér György, chiaburul care dacă nu era el însuşi primar, era numai din exces de grandoare, căci, obişnuia el ză zică: «eu nu mă fac primar, eu fac primari»,—când uşa sălii de consiliu se dete de perete cu violenţă şi în prag apăru însuşi Kóvér György, cu pălărioara pe ceafa cu trei rânduri de grăsime, cu faţa congestionată ca după un chef prea mult prelungit, clătînându-se pe picioarele ascunse în ismenele naţionale largi cât o rochie.

— Ce-aud, cumetre? e revoluţie la Peşta?

Indărătul lui Kóvér, curtea Primăriei se umplea de popor, care curgea din toate părţile, fără grabă, dar fără contenire, fără răgaz, ca apa Murăşului. Cum dracu, — era un mister acest lucru, — vestea din telegramă nu mai era un secret nici pentru vrăbiile din Kiskaro. Primarul examină cu ciudă bulinul telegramei frânt cu mâna lui proprie, —dar nu mai era acuma vreme de anchetă. Din mulţime se ridicau glasuri: «S'auzim! s'auzim! să vorbiască primarul!» — Kóvér György, chiaburul, feri din prag şi veni să se aşeze pe jeţ în faţa primarului, odihnindu-şi grăsimea trupului cu un grohăit care putea să exprime tot atât de bine o mulţămire conţinută caşi un necaz înăbuşit,—iar în urma lui sala se umplu de popor.

Adunarea se alcătuiască astfel fără nici-o convocare, şi debaterile puteau să înceapă.

— Onoraţi consăteni, — se ridică de la locul lui primarul, — sunt de o mie de ori fericit că pot cel dintâi să vă dau o veste care va umplea de mulţămire şi de mândrie toate inimele voastre maghiare. Stăpânul nostru prea graţios, nobila odraslă a ilustrei seminţii Ménkö de Kiskaro...

— Stăpânul dumitale! se auzi o voce ironică din coadă, delângă uşa.

Era Kerekeş László, *tuţulistul*, care tocmai îşi făcuse intrarea în fruntea grupului social-democrat din Kiskaro, alcătuit din personalul adult al celor trei ateliere din comună: cismărie, fierărie, rotărie.

O clamoare se rrdică:

— Afară *tuţulisti!* S'auzim! s'auzim! Să vorbiască primarul! Primarul îşi dresă glasul!

— Eu respect toate opiniile admise de legile şi constituţia patriei, dar să-mi îngăduie fraţii noştri meşteşugari...

— Muncitori! răcni Kerekeş.

... muncitori, ca să le spun că aceea despre care e vorba nu-i privește, căci acuma avem să hotărîm aci despre pămînt de arătură și pășune, iar nu despre calapoada, foi și rîndea...

— Așa e! așa e! vociferă mulțimea în mijlocul hohotelor, din valurile cărora protestările violente ale lui Kerekeș și soții apăreau numai ca niște gesturi dezordonate, afone.

Șeful *țufuliștilor* trebui să-și dea seama că deslănțuirea unei lupte inegale în aceste momente și cu spiritul dominant alceea, putea să aibă urmări urmițoare pentru demnitatea partidului; — deci, cu o ultimă protestare ai cărei termeni se pierdura de asemenea în fierberea valurilor populare încă nepotolite, își făcu retragerea solemnă și ostentativă în fruntea partizanilor, șapte la număr.

— ... Nobila odraslă a ilustrei seminții arpadiene Ménkö de Kiskaro, groful Aladar, pe care Dumnezeu să-l blagosloviască cu toate bunătățile pe care obârșia lui strălucită și inima lui mare maghiară le merită, — urmă primarul, radios de succesul bine-inspiratei ironii cu care infundase pe țufuliști, — din propria sa pornire și ascultând numai de glasul acela, care cum știm din Sfânta Evanghelie pe care cu pietate o ascultăm în fiecare Duminică, ne spune că toți oamenii sunt frați, — așadar după cum Domnul nostru Isus Cristos a zis: «Luați dintru acesea toți...» și: cine are două cămăși, să dea una și celui care n'are, — astfel și nobilul nostru stăpîn și grof a hotărât..

— Știm! știm! — se auzi vocea plictisită a lui Fazekaș Laios, ăran mijlociu și cel mai mare dușman al chiaburilor, — numai să fie mpărțeala dreaptă!...

— Așa e, așa e! răsunară o sută de glasuri. Impărțeală dreaptă!

Și din învălmășeala de glasuri, strigăte, apostrofe, se deosebia din când în când câte o frază accentuată mai cu energie!

— Lasă, că vă știm noi!

— Burtosul Kóvér să ia smântâna!

— Și mie: uite nimica, prinde-o bine!

— Noi să facem împărțeala!

— Fazekaș! Fazekaș!

— Jos primarul! Nu ne mai trebuie primar!

— Toți suntem primari de-acuma!

Dacă ar fi avut câteva clase *umaniore* mai mult, primarul ar fi trebuit să-și aducă aminte acuma de pilda cu Capitoliul și cu stîncă Tarpeiană. Așa însă, rămase pur și simplu desconcentrat de acest reviriment brusc în favoarea populară, pe care se înfipsea atât de radios cu abia câteva minute mai înainte.

— Stați, fraților, nu vă repeziți, — căută el să calmeze furtuna amenințătoare; — împărțeala n'o s'o facem nici noi, nici voi, nici eu, nici prea onoratul nostru fruntaș și adevărat părinte al comunei, Kóvér...

— Părintele dracului! țipă o voce pițigăiată, care stârni un nou hohot de râs.

— Râd, deci nu e lucrul atât de grav, — își zise primarul cu o filozofie vrednică de cardinalul de Mazarin, și continuă conciliant, blajin, insinuant:

— Excelența Sa va hotărî el singur; să-l așteptăm. Sosește chiar astăzi. Să-l întâmpinăm după cum se cuvine. Să-i ieșim întru întâmpinare cu toții, cu flori, cu muzică, cu inimă maghiară. În clipele acestea înălțătoare să uităm... să uităm..

Primarul putea să-și uite și restul discursului, căci nimeni nu-l mai asculta. Nu mai avea în fața lui decât spetele celor ce se grămădeau și se împingeau spre eșire, îngrijorați ca să nu ajungă prea târziu la gară, unde fiecare voia să fie de față în momentul când nobilul grof avea să descindă, purtând nevăzută în mâinile lui împărțeala, cu care fiecare jinduia că fie favorizat, și cu toții se temeau să nu fie... trași pe sfoară.

* *

În vremea aceasta, la tribunalul din Budapesta, Blum Virág înscria a treia ipotecă pe moșia Kiskaro a grofilor Ménkö.

ION GORUN

Sonet

*Lumină! Visurile' mprăștiate
Se'nvăluiesc în albăstrue ceață,
Pe când Luceafărul de dimineață
Pătrunde prin pleoapele'mbinate.*

*E vis? E-o Salamandră? Ori e'n viață?
Oricum — pun două sărutări curate
Pe degetele mâinii fermecate,
Și-apoi rămâne-odaia ca de ghiță!*

*O luminiță! Martor despărțirii
Tot ce-a rămas pe urma Celei Duse,
Te fur, zălog modest al reamintirii,*

*Ca să-mi ajuți scriindui o scrisoare
Și să-mi evoci clipele nespuse,
Să-mi luminezi Bordeiul fără Soare!*

AL. RALLY

Cântecul plopului

— Inalt... inalt... e plopul tânăr — și drept el care nu se clatină'n vânt!

Toți pomii întind brațele mai moale și el e nalt și drept.
Singur, singur e plopul singuratic — tăcut e.

Nu știi cum îi e glasul când trece prin el vântul moale —
nici când trece furtuna!

Toți pomii cântă bogata cântare a pădurei și el e nalt și
drept și singur și tăcut.

Plopul cel subțire!... Să nu-i fi auzit nici murmurul nici
vijelia!

Să nu fi fost plopul subțire — să nu mai fiu!

Cade sămânța stejarului și curge zeama ulmului... Plopul
inalt și singur și rece!.. Cine i-o fi sădit sămânța... cine i-o fi
strecurat sucul așa de adânc sub coajă? — Cine m'a mai
făcut!

... Că nu dă umbră să te răcorești de arșiță — și ca să te
cuprindă frunzișul lui subțire te lipești aproape de tulpina lui
netedă, — și dacă ai auzit atunci cum trece prin el murmurul
și vijelia... Dac' ai auzit!

Cine te-a dus afară din desiș la plopul singuratec — să
plângi mereu ca salcia!

Isvorul care a jâșnit prin iarbă — salcia l'a născut din
lacrimi... și acum întinde ramurile fragede... le întinde și se
înșoară fără de nici o adiere, se frământă fără de nici un
vânt — dintr'un murmur și dintr'o vijelie de-demult!

De ce-au mai fost — o salcie și-un plop!

De ce-am mai fost!

De toamnă

Azi am trecut pe lângă casa noastră — dormeau perdelele
lăsate ca și atunci...

Pe străzile pustii dormeau pândarii ochi de prin vecini...

Când am ajuns în piața somnoroasă, ceasul bătea un trist
minut... iar la biserica pusă în drum ușa era întredeschisă și
am intrat.

Am sărutat mânerul cruciuliței de pe altar, în lemnul

sfânt tăiată migălos — părea tulpina unei flori crinate din vechi argint...

Am sărutat apoi Icoana Mamei cu cuvenită precădere... și apoi lui Christos iubitul, Patrașorul — Pe un perete coroana sfintei Caterina greoi împodobită era ciudat plecată la oparte.

Era pustiu... Pustiu și în grădină... la soare se prăjeau ca două foi uscate, pe-o bancă, doi bătrâni —; și în fund, sub un boschet rărit, trei tineri stau părăjiniți ca trei lăstare vremelnic ofilite.

Din treacăt am zărit un maldăre de flori — mi-aduc aminte bine, erau mușcate roși și mărgărinte... — și pomul nostru singur încă verde, purta flori de castan a doua oară înflorite. — Sub umbra lui te-am revăzut în urmă și am simțit că n'a murit povestea noastră odata omorâtă.

M'am întrebat de ce ne naștem — de ce naște iubirea?... De ce trăim... și ea de ce trăește? De ce murim am înțeles, dacă viața e așa cum e acuma fără de tine.

Dece simțim, m'am întrebat zadarnic.

Mi-am amintit că este fericire... Dar sfărâmată în țândări se împrăstie... Cutezător am vrut-o pentru mine întreagă... și am cerut-o cutezător!

Azi am trecut pe lângă casa noastră pe străzi pustii, prin piață, prin grădină...

Când am intrat în sala întunecoasă, curagiul meu s'a stins,

... Am aplecat capul pe mâini ș'am plâns... am plâns...

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

UN FLUVIU

Un fluviu de lumină se revărsă în haos...

Podoabă infiorată pe-a valului durere —
Cu bogății pe care dorințele le cer —
Venea o'nșiruire de fainice galere
Cu flamuri răzvrătite, ce fălăiau spre cer.

Și cum în nesfârșirea luminei nesfârșite
Ispitele sosite, spre ele, mă chemau —
Crezând în împlinirea de vise ne'implinite —
Eu le lăsăm să treacă așa precum veneau.

Imi așteptam galera unfului meu vis.
Himerele-mi din suflet ca florile 'nflorită,
Și — pe de-asupra clipei — dorința mi-am trimis
Să-și afie'nfăptuirea ce visele-i sortiră.

Și iată că pe valuri, în urma tuturor,
 Răsare 'ntârziata pe care o aștept!
 Dar frânt îi e catargul și sfărâmată proca,
 Vârtejuri mari o poartă schimbându-i drumul drept.

Trecu îndepărtată, cernită, rătăcită..
 Trecu!.. Și pasări negre o urmăreau în stol;
 Si'n noaptea — fără stele — pe ceruri despletită
 Fugea în orizonturi și se topea în gol.

În urma ei lumina, pe-dată dispăru..
 — O Doamne, fu oglinda de stearpă tinerețe,
 Sau numai Amăgirea ce ne-ai trimis-o Tu
 Să ne robim ivirei, întâiei diminețe?!..

GEORGE I. STRATULAT

Salut de primăvară

Pentru Ino.

Am așinat o creangă înflorită la fereastră, ca să salute trecerea ta, căci nu se află vestitor mai frumos al iubirii decât floarea.

Mlădița aceasta primăvăratecă ce zâmbește alb prin toate colțișoarele trupului ei tânăr, se înalță în drumul tău cu grația eleganță a unui trup svelt de femeie.

Ea e solul sufletului meu, ca și ea, înflorit de căldura dragostei tale și 'n înclinarea ei abia glăciată, sunt eu toată cătând spre tine..

Apropie-te mai bine când treci pe la fereastra mea și uită-te mai lung.

În verdele umed al micuțelor frunze e verdele ochilor mei strălucitori de fericirea de a trăi, de a iubi, de a spera; e culoarea ochilor mei încărcați, ca și natura, de viață și putere.

În albul de zăpadă al florilor, și mai albe încă în scânteearea soarelui de April, sunt dinții mei cari își râd toată bucuria regăsirii după atâția ani; sunt dinții mei albi, cari își râd sănătatea ca și petalele albe.

Rămâi o clipă în loc și aspiră-le deaproape florile acestea de primăvară, închinată ție.

În jurul lor, prin fereastra deschisă plutește parfumul delicat al petalelor mângâiate îndelung de soare, parfumul tulburător răscolit de razele prea fierbinți, asemuiitor aceluia de rare miresme arse.

Așa miroase părul meu când îl desfac din strânsoarea

împletitului și-l las să fluture în adierea primăverii; așa miroase gura mea când suflă dogoarea iubirei.

Apropie-te mai bine când treci pe la fereastra mea și uită-te mai lung...

Ramura înflorită se înalță biruitoare sub povara bogăției albe și vârfurile ei delicate sărută geamul.

Sunt eu toată în gestul acesta.

E înmădierea trupului meu, a ființei mele întregi care caută spre tine, se înalță spre tine ca o plantă tânără spre soare.

În gestul acesta e sufletul meu călând spre tine, stăpân și rob, sufletul meu trezii puternic la viață, la lupta mare și frumoasă a iubirei, sufletul meu înflorit prin tine.

Sunt eu toată în creanga aceasta, sol al primăverii și al vieții, în creanga aceasta cu care mi-am împodobit fereastra ca să te salute în trecerea ta.

Ai simțit vreodată ce tristă e o fereastră iubită, când o zărești goală, cu perdelele așezate frumos, fără o cută, fără un semn că acolo e cineva care se sbate pentru tine?

Ramura înflorită va ține locul meu, al surăsului meu, al gestului meu de salutare matinală; ea va fi sărutarea ce-ți trimet în gând ori de câte ori treci, va fi îmbrățișarea strânsă și caldă cu care te'nvălui tot și când ești aproape și când ești departe de mine.

MARIA PAMFILE

CRONICA LITERARA

O revistă literară la... Galați

D-na Alexandrina Scurtu îmi amintește prietenește că n'am pomenit încă nimic în *Săurătorul* despre apariția la Galați a „*Dunării, revistă literară-culturală*”.

Foarte adevărat n'am pomenit încă nimic. Nu dintr'o uitare regretabilă. Mă teameam ca actul meu de botez să nu devină un act de îngropăciune... O revistă literară la Galați? În câte numere putea apare? Unu, două, trei... Nu. Iată că-mi sosește al zecelea număr din *Dunărea, revistă literară și culturală* cu „Redacția și Administrația la D-na Alexandrina Scurtu”.

E înduioșător! O revistă literară în Galați, scoasă prin energia, mai ales, a două doamne din societate! E drept că-și da sprijinul și neobositul d. C. Z. Buzdugan. Căci de s'ar fi făcut ceva în Galați fără dânsul, i-ași fi trimis cuvintele energice, pe care le-a primit odinioară Crillon. Meritul princip îl revine însă d-nei Alexandrina Scurtu și, pare-se, și d-nei Alice V. (Oh, acest V!) Soare...

Și iată că săptămânal ne sosesc pe *Dunărea* albastă a d-nei Alexandrina Scurtu, versuri, versuri... Sonetele parnasiene ale d-nei Scurtu sau acordurile încă sfioase dar fine ale d-nei Alice V. Soare, și alte multe versuri mai puțin inspirate sau cizelate... Duce *Dunărea* ce poate în marea umflată a lirismului românesc.

...Căci se scriu versuri multe.. Prea multe.. Nici nu vă puteți închipui câte inimi poetice palpita în toate plaiurile țării noastre. Inimi fragede de liceeni sau de sublocoteninți de intențentă, inimi romanțioase de simpatice fete ce tremură după perdeaua fere-trelor, cu glastre de flori, ale micilor căsuțe din mahalaua orașelor de provincie. Material plastic al unui Eros șagalnic, fără furtuni și tragedie, în care se încrustează cei dintâi zimți ai aripei divine... Inimi simțitoare, ce și cred suferințele nemuritoare și le acordează pe o liră frustă, pe lângă care naiul lui Pan ar părea încă prea meșteșugit.

Poeți, nu disprețuiți aceste modulații primitive!.. Nu au nici o artă; tradează totuși o stare sufletească poetică, legată de primul fior ai primăverii vieții. Închinată-vă în fața acestor „mili versificatori din provincie”; sunt singurii voștri cititori, sunt singurii ce vă urmăresc poeziile în revistele noastre literare.

D-na Alexandrina Scurtu, care nu e numai poetă ci și administratoră de revistă, o știe ca și mine. E dureros. Nu se citesc poeziile. Numai cei ce versifică și dânsii, urmăresc și poeziile altora. Câți cititori de poezie, atâția poeți actuali sau viitori! Când surprind vreun tânăr silabisând versuri sub castanii Cîșmigiului, sunt sigur că-l voi întâlni la poșta redacției *Sburătorului*.

Iată adevărul asupra situației poeziei române.. De aceia apariția unei reviste poetice la Galați, mă înduioșează peste măsură, ca un mare act de credință și de jertfă, ca un melodios glas singuratec într'un pustiu.

* * *

Din zgomotul sirenelor vapoarelor din Galați, și din mijlocul atâtor pagini de bunăvoință, se desprinde totuși un talent ce se afirmă tot mai mult. E talentul d-nei Alexandrina Scurtu.

D-na Scurtu îmi va îngădui să-mi aduc aminte de cele dintâi versuri pe care mi le trimitea acum patru ani pe foite de mătase; îmi va îngădui să-mi amintesc și prima noastră întâlnire... Nu știu ce impresie îi va fi lăsat.— Mi-a trebuit însă oare care mădiere pentru a-i spune în cele mai acoperite și subtile cuvinte că nu credem în vocația ei poetică. I-o pot mărturiși acum. Nu spre mândria ci spre confuziunea mea. N'am putut prevedea. Era și greu de prevăzut. D-na Alexandrina Scurtu cânta ca tamburinarul din Valmajour; din instinct. Era lipsită de cele mai elementare cunoștințe prozodice. Confunda încă rima cu asonanța; și nu știu bine de număra silabele unui vers. Rămânea numai un firicel de inspirație, înaintea căruia m'am închinat, de altfel, cum se și cuvenea. I-am scris atunci multe scrisori de un scepticism amabil, căutând s'o desgust de primejdiile vieții literare... D-na Scurtu a fost mai tenace de cât mine. M'a învins. O recunosc bucuros. S'a răzburat cumplit. După cei doi ani ai războiului, în care legăturile noastre s'au rupt, d-na Scurtu mi-a trimis dintr'o dată un caet cu peste o sută de sonete. Le-am citit cu o emoție nespūsă. Nu numai cu emoția artei, ci și cu emoția unei revelații și a unei nedreptăți săvârșite.

Nepătruns mister al femeii! Taină a puterilor latente ce izbucnesc deodată! Vă aduc omagiul meu. Cred de acum în talentul viitor al tuturor femeilor. E în femeie o forță de devenire și de perfectibilitate, în adevăr, miraculoasă. D-na Scurtu care nu cunoștea cele mai elementare regulile poetice, a ajuns în trei ani o adevărată virtuoză a formei plastice. O parnasiană.

* * *

Nu consider totuș talentul d-nei Alexandrina Scurtu ca definitiv E încă în evoluție. Se va încheșă și mai mult. Căce a avut o ascensiune poetică atât de rapidă, mai are încă pași mulți de străbătut. Și genul de perfecțiune a formei pe care-l cultivă d-na Scurtu e din acele ce reclamă o posesiune totală a meșteșugului. Sonetele parnasiene sau sunt impecabile — sau nu există de loc. Aproximațiile nu se primesc.

Cititorii *Sburătorului* cunosc din paginile revistei. *Satirul, Vâltoarea,*

Nimfa, Visul spicelor, — cunosc deci inspirația cam rece și viziunea pur plastică a acestei parnasiene. Vom mai cita câteva strofe pentru a da măsura talentului d-nei Scurtu.

Iată, de pildă cele două terțete din sonetul *Lângă foc* de o plasticitate și de o sensualitate remarcabile:

*Dar focu-i straniu, plin de voluptate,
De-odată 'ncins în fluturări nebune,
Albastre, roșii, vii destrăbălate,*

*El vrea femeia și pe mând'-'i pune,
Într'un reflex ce arde în păcate,
Sărutul lui de flori însângerate.*

Iată un alt sonet *Ce ar fi?* de o mare putere de evocare și de o sonoritate melodică desăvârșită:

*O ! Tact ! Ascultă ! Parcă 'n depărtare
Sunară pași ! Ce-ar fi, din vijelie
De s'ar desprinde umbra plumburie
A celor duși în nesfârșit de zare ?*

*E miezul nopții, ceasul întârzie
Pe-un ultim dangăt ca o întrebare
Și-i poate chiar a timpului chemare
Ce 'n noaptea pasul morților învie.
Deschide ușa ! Vreau să-i văd de-arândul
Cum vin încet, cu capete plecate,
Solemni și triști, purtându-și, stranii, gândul.*

*Ca vijelia care'n geamuri bate
Vreau să-i întreb, să le ascult tăcerea
Și să pricep de-au cunoscut durerea*

In cenușia lor eternitate...

Și acum un ultim sonet într'o notă mai intimă:

TRANDAFIRUL

*Discret închis în lunga mângăere
A cutelor scrisoarei d'allă dată
Sfârșind cu viața lui cea parfumată,
Un trandafir mai mult pe lume pierde.*

*Petala i se spulberă uscată:
Un vis de frăgezime și durere,
Dar unde încărcate de mistere
Ințe slova cea de mult uitată.*

*Sensații grele cu esențe rare
Amestecă vâltoarea lor nestinsă
Și viața tipărita 'n slove are*

*Inaripări de vrajă necuprinsă;
Ridică lumi de feeril, de soare,
De cer albastru și grădini în floare.*

...In plicul galben trandafirul moare.

*
*
*

Firește, nu toate sonetele d-nei Scurtu sunt de această plasticitate sau putere de evocare. E și de înțeles. Chiar în *Trandafirul* găsim „viața lui cea parfumată”. D-na Scurtu va înțelege mai târziu că acest „cea”¹⁾ (de două ori în *Trandafirul*) e o formă pletorică și antipoetică. Când sapi în marmora sonetului parnasian nu trebuie să lași astfel de asprimi. Totul trebuie să fie luciu și desăvârșit. Stăpânind o ușoară formă alexandrinică, d-na Scurtu să nu se lase cucerită de fluiditatea ei. Materialul în care lucrează trebuie să fie: noutatea imaginii, proprietatea cuvântului evocator și raritatea rimei. Sfaturi ce se pot da și lucruri ce se pot câștiga. Pe deasupra plutește însă emoția sgduitoare. În această privință, suntem încă în așteptare. Căci d-na Scurtu s'a dovedit până acum mai mult o artistă, decât o poetă lirică. Dar de la o tenacitate atât de încordată și de fericită la ce nu ne putem aștepta?

E. LOVINESCU

CRONICA CARȚILOR STRAINE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Paul Géraldi: *Toi et Moi*²⁾

Unele volume de versuri sunt ca flacoanele unor parfumuri: cuprind mirezme tari cari te captivează repede, dar tot repede, trec. Au mișcat numai simțurile, — memoria sufletului nu le mai recheamă. Sunt altele a căror adiere nu ametește simțurile, dar îmbată sufletul. De la prima citire, o lentă penetrațiune începe, și se continuă multă vreme în subconștient; pe nesimțite te impregnează, până ajunge să facă parte din felul tău de a simți.

Și astfel, — mai ciudat când e vorba de poezie, de cât de parfumuri — un cititor poate ajunge la următoarea constatare:

Impresia în aparență slabă, a cutărei poezii, să fie mai durabilă și să meargă crescând, ori de câte ori sufletul tău se concentrează asupra propriei lui adâncimi,³⁾ — iar cutare alta, captivantă la prima impresie, să se risipească repede, fără să mai aibă asupra-ți puterea de cucerire de la început.

Intre aceste două categorii fundamentale de poezie, sunt și altele intermediare cari se pot deduce dela sine.

Ori care ar fi însă forma sub care se prezintă poeziile, interesantă e întrebarea: de ce ține puterea durabilității lor în memoria noastră afectivă? În bună parte, cred, de intensitatea inspirației și de discreția artei cu care e redată, *în același timp*. Cu cât tehnica artistului se ascunde mai adânc și mișcarea bucații apare mai puțin înșepenită, mai puțin mecanică, cu atât impresia vieții e mai puternică: *făcutul* cedează locul *creatului*.

Autorul realizează această biruință prin armonia facultăților artistice de care dispune. Grație echilibrului lor, nu rămâne învins în con-

1) Sau emistihul cu hiaturi *ea* o întrebare din «Ce-ar fi». Trei vocale de legătură în trei cuvinte: aoi.

2) Edit. Crès & Cie Paris.

3) Un exemplu e chiar poezia «De ce» a lui *Mircea Fărmăc* din No. acesta, — poate unul din «cei ce vin».

flictul dintre formă și fond, dintre materie și spirit, — ci își intrupează concepțiile cu grația cu care natura încorporează un anumit parfum, într'un anumit trandafir.

Din care categorie face parte volumul „Toi et Moi“ al d-lui Paul Géraldy? Am ajuns la convingerea că ocupă o situație intermediară.

Din felul cum își făurește stilul, simți că autorul nu are pretențiunea să-și sculpteze concepțiile printr'o artă savantă, strălucitoare, *neobișnuită prin alegerea termenilor*; nu își condensează focarele oglinzilor sale ca să obțină lumini orbitoare înaintea imaginației noastre; stilul e rezultatul unei arte simple, o notație aproape stenografică a impresiilor trecătoare, sau a unei stări sufletești mai adânci. Dar tocmai de aceea autorul e extrem de fericit în redarea maximului de efect, cu minimum de efort și de mijloace; *Toi et Moi* obține un efect uimitor asupra noastră, dela prima citire. Autorul știe să ridice la valoarea de artă, notarea unor amănunte, în sine, din cele mai banale.

Ridicarea sau lăsarea unui abat-jour, dozarea cu zahăr a unei cești cu ceai, — din felul cum sunt intercalate, pot deveni atât de sugestive, pot crea atât de bine atmosfera intimă a interiorului pe care îl descrie, încât ne simțim prinși ca sub magia unui decor de teatru... Autorul devine și un *metteur en scène*, un regisor, iar la arta lui se adaugă o artă pur teatrală, — procedeu în care Carageale era atât de neîntrecut în proză, că aproape nu-i găsim pereche nici printre străini.

Originalitatea d-lui Géraldy constă în aceea că a transportat o bună parte din tehnica teatrală, în tratarea poeziei. Dar de aci rezultă și un neajuns, — care de altfel nu-i micșorează de loc valoarea sa de artist.

Impresia artei teatrului, ca și a muzicei, fiind mai puternică în momentul desfășurării, — nu-și păstrează aceeași intensitate în amintirea sufletului nostru ca poezia propriu zisă.

Cea mai mișcătoare scenă, chiar din Shakespeare, nu o poți învia în amintire, și nu te urmărește, — dacă nu ești sub magia directă a focului rampei, a executantului, etc...

Poezia d-lui Géraldy, trăgându-și din mijloace teatrale o bună parte din efectul său, — odată închis volumul, încetează și cea mai mare parte din stăpânirea ce o avea asupra sufletului nostru. Numai când pe lângă arta pur teatrală se adaugă forța lirismului pur, impresia își păstrează farmecul durabil, așa cum scena balconului din *Cyrano de Bergerac*, sau din *Romeo și Julieta*, rămâne o poezie independentă de teatru, deși e scrisă teatralicește.

Cităm, spre a evedenția aceasta, cea mai tipică dintre bucățile sale: *Expansions*, care îi caracterizează și procedeele artistice și fondul sufletesc pe care îl toarnă în ele.

EXPANSIONS

Ah! je vous aime! Je vous aime!
Vous entendez? Je suis fou de vous. Je suis fou...
Je dis des mots, toujours les mêmes...
Mais je vous aime! Je vous aime!...
Je vous aime, comprenez vous?
Vous riez? J'ai l'air stupide?
Mais comment faire alors pour que tu saches bien,
Pour que tu sentes bien? Ce qu'on dit, c'est si vide!
Je cherche, je cherche un moyen...
Ce n'est pas vrai que les baisers peuvent suffire.

*Quelque chose m'étouffe, ici, comme un sanglot.
 J'ai besoin d'exprimer, d'expliquer, de traduire...
 On ne sent tout à fait ce qu'on a su dire.
 On vit plus ou moins à travers des mots.
 J'ai besoin de mots, d'analyses !
 Il faut que tu saches... Mais quoi !
 Si je savais trouver des choses de poète,
 en dirais - je plus — réponds moi —
 que lorsque je te tiens ainsi, petite tête,
 et que cent fois ou mille fois
 je te répète éperdument et te répète :
 Toi ! Toi ! Toi ! Toi !*

Inchipuți-vă citită bucată aceasta, de cineva care nu știe să interpreteze o poezie, când o citește ! cât farmec i-ar lua, și cât de departe ar rămâne el însuși citind-o, — de valoarea ei reală ! Un text de muzică, fals cântat, ar suferi acelaș lucru... Uitați-vă la rolul pe care îl are în această poezie repetiția cuvintelor, și gândiți-vă la efectele pe care le-ar scoate din nuanț-rețina intonației, o artistă de valoarea Mariei-oarei Ventura de pildă... Pentru câți din noi, efectul acestei bucăți, n'ar crește !. De aceea cred că resursele d-lui Géraldy sunt teatrale pelângă poetice, nu teatrale însă în sensul de nenaturale, ci din potrivă, de cel mai pur realism teatral.

Dacă ar trebui să compar arta poetică a d-lui Géraldy, cu arta poetică romantică sau clasică, ași face următoarea apropiere :

Când Eminescu își încordează lira, ca să cânte „Din valurile vremii”, — nu pot să nu mi-l reprezint într-o atitudine solemnă, concentrată, ținută impusă parcă de însăși intensitatea religioasă a cântecului.

Glasul lui vine ca dintr'un amvon, sau ca dintr'un altar... Simți ridicarea de brațe a poetului către o icoană inaccessibilă. Limba lui, chiar când ne vorbește de patimile lui, e limba zeilor, sau aceia în care se cuvine să vorbim zeilor, — aceasta e chiar semnificarea *ad litteram* a cuvântului elin *poesis* (gura zeilor).

Glasul d-lui Géraldy n'are nimic sacerdotal, e cel mai obișnuit, cel mai firesc din lume, chiar când exteriorizează cea mai intensă expansiune a sentimentelor. Nu vine din amvon, ci-l auzim în cel mai intim interior, când stururile-s trase și semi-intuiericul dă mai multă claritate simțirilor înăbușite, și mai mult curaj timidităților șovăelnice.

Dupa „*Expansions*” — cea mai puternică din volum, fiind expresia celei mai intense clipe din sentimentul care stăpânește întregul volum, urmează o serie de scenete din veșnicul duet al tuturor îndrăgostiților, admirabile ca precizie, și adevăr sufietesc. Iubi ea e notată, nu atât în mărturisirile ei cât în *gesturile ei*. Admirabil procedeu teatral în care mimica și civintele ei servă atât ca să exteriorizeze sentimentele, cât ca să surprindă *mişcările* lăuntrice, destăinuie prin cele exteroare, strâns legate de scena pe care o descrie.

Câtă ponderație în scena dureroasă din „Finale”. Emoția crește din însăși discreția cu care este spusă !

În rezumat, un poez de interior intim, fără amplitudine vijelioasă, — dar pe care de câte ori îl vom deschide, îl vom citi — cei ce știm să-l interpretăm notația muzicală a graiului cu care ne vorbește — cu plăcerea cu care asistăm la una din acele delicioase „Proverbe” teatrale ale lui Musset.

Un realist, — dar un realist distins.

D. NANU.

CRONICA IDEILOR

Naționalism sau Umanitarism.

Dezvoltând în *Ideea Europeană* punctul de doctrină după care umanitarismul (înțelegând prin acesta „unitatea sufletească a omenirii“) ajunge la termenul evoluțiunii sale și se sprijină pe naționalism (înțelegând prin acesta „unitatea sufletească a națiunii“), d. Marin Ștefănescu trezește printre mai multe replici două socotite mai caracteristice și reproduse ca atare¹⁾.

„Nu este oare vădit că pentru a urcă treptele de sus, trebuie să ne sprijinim pe cele de jos?“ se întreabă d. Marin Ștefănescu. Subscrim la concluziunile sale deși îmi îngădui să fac rezerve asupra spiri-
tului metodei întrebuintate. Aceasta chiar a favorizat replicile cunoscute (și în special aceea iscălită de d. Liviu Strat) sprijinind bolta pozitivă a credinței sale pe o temelie din care foarte ușor poate crește eroarea.

„Nu este oare vădit...?“ exclamă interogativ primul vorbitor. Și în altă parte: „Cine nu poate să facă ce este puțin cum ar putea să facă ce este mult?“ La care, d. Liviu Strat răspunde: „Logic este judecând „cine nu poate să facă ce este puțin, cum ar putea să facă ce este mult?“ e desigur evidentă; se vede însă că e impropriu aplicată de d. Marin Ștefănescu, de vreme ce i se poate opune cu aceeași evidentă că nu se poate iubi un tot, colectiv, atâta timp cât se preferă dintr'insul numai o parte“. Urmând pe baza aceleiași logice și după ce invoacă figura lui Romain Rolland, d. Strat încheie într'un spirit silogistic: „Prin urmare, sau consequent *faptelor*, deci naționalist fără concesiile „utopice“ sau desamăgit de fapte și deci umanitarist integral, cum impune în genere meditația filosofică“.

Așa crede corespondentul „Ideii Europene“ și împotriva acestei credințe mă înscriu în fals. Evidența logică și logica inteligenței atătuiesc temeiurile discuțiunii în care numai de o logică a sentimentului poate fi vorba. Umanitarism sau naționalism nu sunt atât concepțiuni ale inteligenței cât aspirațiuni ale inimei.

Și atunci, în ce chip contraversesele ce se leagă în jurul lor pot fi rezolvate în baza unui criteriu de evidentă logică. Viața sentimentului urmează alte drumuri decât acelea pe care se dezvoltă rațiunea. Între „a iubi totul și a prefera partea“ dacă inteligența este chemată să judece, firește, ea trebuie să aleagă. Nici un compromis nu încapе în această privință. Dar sentimentul cunoaște și alte taine. În focul său contradicțiile se topeșc și evoluțiunile sale derutează rațiunea. La cunoștința sa ajungem pe calea unei intuițiuni mai adânci decât controlul intelectual pe care rațiunea îl solicită în operațiunile sale. Și pentru că d. Liviu Strat a invocat figura lui Romain Rolland, eu voi rechemă pe aceea a eroului său, Jean-Christophe.

Acesta este marea învățătură panteistă a operei lui Romain Rolland. Puterea care sprijină natura, rămânând afioitate în minerale și instinct în bestie, devine iubire în om. Numai ea, și întrucât iubirea participă la marea izvor de energie al ființei, explică intempestivitatea elementară și însușirea de generoasă necesitate a temperamentului eroului său. Și poate acesta să mai pună fragile bariere dialectice simțirei care *vrea*? Între iubirea patriei sale rhenane și umanitatea pe care, mai întâi, o cunoscuse acolo, Jean-Christophe nu cunoaște șovăirea. Întorcându-se după ani proscrisi, el are revelațiunea destinului său, rotii or peste pacea popoarelor. Dar ajunge. Aci aflase el întâi floarea omenească, crescând sub soarele locului. De câte ori gândise în urmă. O! dulci arătări ale trecutului. Bune întruchipări ce răsăriți din umbră cu tot necunoscutul ce l'a purtat prin lume, umila și trecătoarea voastră ființă.

1) Vd. No. 5 și 6 din „Ideea Europeană“.

„O servitoare deschidea obloanele unei prăvălioare, cântând un vechi *lied* popular. Christophe se simțea strangulat de emoțiune. O patrie! Iubito! Ar fi vrut să sărute pământul. Ascultând umilul cântec ce i se topea în inimă, el simți cât de nefericit fusese departe de el și cât de mult îl iubea“¹⁾.

Există o profundă umanitate în iubirea omului pentru grupul social care l'a produs. Umanitarism și naționalism nu se exclud; lor li se opune un suflet avar dar ele se integrează într'un suflet generos. Acesta trăgându-și hrana din pământ, se revarsă peste lucruri vii. Trăind adânc viața poporului tău ajungi să iubești umanitatea pe care el o reprezintă— așa cum îngrijind de florile dela fereastra etajului pe care îl locuești, nu întârzi să cunoști în iubire creațiunea.

Cât despre umanitarism în sensul unei simpatii abstracte pentru generalitatea om, un fel de „amor intelectualis“ al filosofului de altă dată, eu nu știu ce ar putea să însemne și dacă în adevăr există.

... Și fiindcă e vorba de o polemică, opiniunea tertului neputând decât să se simplifice în aprobare sau de aprobare, rândurile de mai sus se unesc, firește, intuițiunei înfățișate de d. Marin Ștefănescu.

TUDOR VIANU

CRONICA ARTISTICĂ

Spre o artă națională.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I

E azi o axioma curentă faptul că arta unui popor intră în domeniul public internațional, ca element cultural, atunci când izbutește să-și afirme naționalitatea ei proprie. Și e natural să fie așa căci arta, pretulindeni, în manifestările ei cele mai superioare, reflectează aspectele caracteristice ale timpului și poporului pe solul căreia s'a născut. Deaceia *Ruskin* a putut spune, undeva, că „arta unei țări reprezintă totalul virtuților sale sociale și al forțelor sale etice“.

Aceasta e culmea spre care ar trebui să tindă cu toate forțele sale orice artist. Am văzut în articolul precedent că artiștii noștri, în general nu s'au putut sustrage legilor vremii și a împrejurărilor. S'au lăsat călăuziți de un „ideal“ economic în primul rând. Și totuși artele au și alt scop decât să ne agrementeze viața: „ameliorarea condițiunei etice a omului“.

Aci trebuie căutată și importanța culturală a artei. De aceea spectatorul atent, cercetând arta unui popor, caută semnele unei originalități în acest sens și dacă le va găsi va însemna o nouă varietate artistică.

Privind acum, de pe acest pisc, în totalitatea ei producțiunea artistică dela noi ni se impun, cu violență, două constatări: *aspectul de rafinament tehnic și aplicarea acestui rafinament de preferință peisajului*. Că rafinamentul tehnic e numai de aspect ne-o dovedește faptul că majoritatea tablourilor pictorilor noștri au un „cachet“ străin și par făcute de către pictori străini, în trecere, și deci fără cunoașterea profundă a locuitorilor și țării noastre. Toți pictorii noștri dela Aman și Grigorescu incoace, s'au străduit să „occidentalizeze“ și să „civilizeze“ înfașșarea țării și a locuitorilor săi. Aceasta din cauza tipicului meseriei, învățat cu trudă în anii de studiu în străinătate, care aplicat la noi, „faso-

1) Dans la Maison, pag. 263.

nează" formele vieții și naturei pe un calapod care nu se potrivește vieții și naturei dela noi. Peisajul a fost preferat pentru că verosimilitatea naturei reprezentată pe pânză era — pentru public — mai cu greu controlabilă decât reprezentarea figurilor cu care era mai familiarizat.

Ca opera artiștilor noștri să fi scăpat de acest aspect străin, ar fi trebuit căutată o limbă artistică potrivită formelor neexploatate încă a vieții și țării noastre, cu ajutorul concepțiilor artistice străine, adaptabile. Odată această limbă găsită, ea, natural, ar fi fost vorbită cu o neîndemânare oarecum primitivă, iar publicul voiajat și prin galeriile și expozițiile moderne ale străinătății și care se obișnuise deci să considere opera de artă numai după gradul de perfecțiune grafică exprimată pe pânză, ar fi refuzat să recunoască o operă de artă ca atare dacă nu îndeplinea aceste condițiuni. Dar, mai e ceva. Timpul petrecut în laborioase cercetări ar fi însemnat un *minus* în producția... bănească a artistului nostru.

Artistul — Hercule la răspântia drumurilor, al virtuții și bunului trai — șovăe dacă șovăește, căci de două decenii de când urmăm activitatea artiștilor noștri, noi nu am putut constata acest moment de șovăială. Greu împas. Și atunci-odată hotărâți au pornit să vorbească o limbă străină cu rafinamentul omului ai căruia ascendenți au părăsit când se așezau la masă, abea de trei generațiuni, degetele mâinilor pentru linguri și furculițe.

F. ȘIRATO.

INSEMNAȚI

Pentru cea din urmă oară chestia Cezar Petrescu. — Revin încă odată asupra cazului d-lui Cezar Petrescu.

Să nu mi se ia în nume de rău. Acest viguros polemist este directorul unei reviste de asanare a vieții noastre politice și literare. Acum în urmă aflu că e și directorul ziarului *Bucovina* din Cernăuți. În cruciada lui morală, d. Cezar Petrescu a trecut și în România nouă. Nu se va spune că d. Iancu Flondor nu știe să-și aleagă elementele cu care vrea să regenereze neamul românesc.

În această *Bucovina* din Cernăuți, mi se arată o notiță a d-lui Cezar Petrescu, prin care eroul nostru îmi contestă afirmațiile. D. Cezar Petrescu pune totul pe seama imaginației mele fertile: un adevărat roman pentru *Sburătorul*.

Mă frec la ochi. Cu ochii aceștia l'am văzut doar între baloane, am văzut mandatul de arestare al Curții marțiale.

Mai mult decât atât. Tot cu acești ochi văd chiar acum mandatul de aducere al curții marțiale împotriva „numitului Cezar Petrescu”, lansat pe ziua de ieri.

Căci, inchipuiți-vă, sunt curți marțiale ce-și mai aduc aminte de clienții ei, lăsați în libertate provizorie... E drept că d. Cezar Petrescu devenise între două pușcării un aprig biciuitor al vieții publice...

Să sperăm că nu va fi împiedecat din oficiul lui de cât pentru scurtă vreme. O altă eliberare provizorie îl va pune în măsură să-și continue salutara lui activitate. Iar noi vom intra din nou în polemică literară cu d. Cezar Petrescu. Căci așa ne e destinul.

E. L.

În *Viitorul* din 3 August 1919 găsim următoarea scrisoare a d-lui E. Lovinescu, care credem că face epilogul afacerii Cezar Petrescu. O reproducem încheind:

Domnule Director,

Văzând că și „Viitorul” se ocupă de chestia d-lui Cezar Petrescu, directorul Hienei și al ziarului Bucovina din Cernăuți, cred nimerit să vă trimit următoarele deslușiri.

Am arătat în Sburătorul că acest viguros apărător al moralei publice nu e decât un delapidator. Furând în calitate de inspector al plășei Mălini din județul Suceava, suma de lei 70.000, d. Cezar Pe-

trescu a încercat o sinucidere, lăsând o scrisoare către procuror prin care recunoștea delapidarea dar arunca vina pe societatea în care trăia.

Scăpând cu viață, a fost arestat și predat curții marșiale. Profitând de libertatea provizorie în care l'a pus Curtea marșială, pentru că se afla în imposibilitate de a găsi loc în pușcăriile noastre tuturor Cezarilor Petrești, eroul nostru s'a prefăcut în unul din cei mai nemiloși Cerberi ai vieții noastre publice.

La aceste învinuiri, d. Cezar Petrescu răspunde prin Hiena și Bucovina cu indignare, afirmând că n'a fost nici odată în pușcărie și că totul nu e decât o născocire a imaginației mele.

Pentru a lămurii opinia publică cu ce fel de individ are aface, voi recurge la date oficiale.

Mandatul de arestare „împotriva numitului Cezar Petrescu” s'a emis de către judele de instrucție Suceava cu No. 1442/918. Cu adresa No. 2866 din 13 Iunie 1918 a Parchetului Suceava s'a trimis d-lui comandant al garnizoanei Fălticeni dosarul No. 64 din 1918 al instrucției pentru a-l înainta Comisarului Regal al Curții Marșiale a corpului 4, odată cu arestatul. Fiind pus în libertate provizorie și uitând de situația lui reală, d. Petrescu s'a pus să asaneze moravurile publice. Iată însă că Onor. Comisar regal al Curții Marșiale din Iași și-a adus aminte din nou de dânsul. Sub No. 25350 din 24 Iulie 1919, s'a dat un nou mandat de aducere „împotriva inculpatului Cezar Petrescu”. Desigur că și de data aceasta va obține vre-o eliberare provizorie ca să nu rămână cele 2 publicații văduve de o pană atât de austeră și de neprihănită.

Primiți, vă rog expresia deosebitei mele considerații.

E. Lovinescu.

Recenzantul literar al Chemării. Vestea tristă pe care ne-o aduce azi d. Lovinescu, despre noul mandat de arestare lansat lui Cezar Petrescu, ne umple inima de melancolie! Așa dar nu vom mai citi savantele, Saint-Béuvianele recenzii din *Chemarea*,—câci desigur, cine alt putea să le scrie,

ce om putea avea pudoarea să nu le iscălească, de cât scriitorul cel mai compromis din gazetăria românească! — va mai putea el din celulă să-și trimită printr'un curier special notițele la *Chemarea*? Vai nu! Cerberii închisorilor noastre sunt nemiloși! Și ne era doar așa de diabolică plăcerea să vedem convulsile unei lavre, care se svârcolește să iasă din marele întuneric, ca o rimă la soare! — Nu putea fi șarpe, nu putea să muște ca el,—dar barim așa,să-i mai muțărească mișcărilor ritmice! Nu-i și el tot un *anelid*, prin urmare nu se poate țări prin subsoluri? Bucătăriile „murdare sunt pline de toate jigăniile, și a lui Cocea cum ar putea fi altfel? Dar să nu disperăm. Un nou ratat, abonat al coșului *Sburătorului*, îi va lua locul. Pariem că va fi unul din aceia cari ne cereau urgent achitarea manuscriselor trimise, și pentru a fi mai siguri, că ne pot stoarce banii prin intimidare, ne și făceau cunoscut, „că deși tineri, n'au nici o stîmă și consideră pentru înaintași!”.

Epave ale mizeriei umane, care o fi rostul vostru pe lume? Nici măcar rostul funinginei ce se mătură din furnalele și mașinele unei imense uzine! C. M.

„La poarta grădinii cu gardul de zid”, frumosul poem al d-nei Elena Farago, publicat în No. 16 al *Sburătorului*, a fost o adevărată victimă a nenorocitelor greșeli de tipar. Astfel s'a tipărit un vers (în strofa a patra) „în stîncile care ne-așteaptă din veci”, în loc de „...care ne-astupă...”; iar versul final a fost „spre zare m'ndrept fără teamă”, în loc de „spre core.” etc.

Indeosebi supărătoare a fost însă masacrarea unei strofe întregi, a penultimei, din care s'au sărit pur și simplu trei versuri. O reproducem aici, așa cum ar fi trebuit să apară:

Și tot mai veioasă mergeam să deschid
Tîcniul popas al grădinii,
Cînd etopoli-eratic chema peste zid
Carat, ca solii Luminii...

Dar greșeala s'a consumat și nu mai putem decât ca, odată cu „erata” aceasta, să cerem din nou scuze cititorilor și d-nei Farago. L. R.

A apărut No. 7 din

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILLUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Cu următorul sumar :

- Carpații *E. Lovinescu*
Judecata lui Prometeu (teatru) . *Victor Eftimiu*
Suveranii în Ardeal (Oradea Mare, Careii Mari, Bistrița-Năsăud, Cluj, Turda, Alba Iulia, Sibiu, Făgăraș) *N. Davildescu*
Suveranii în Ardeal (În județul Hunedoara, Brad, la minele de aur, la mormântul lui Avram Iancu în Abrud) *Radu Cosmin*
Refugiații (poezie) *Alexandrina Scurtu*
Gornistul (schită de războiu) . . *Maior St. Tătărăscu*
Literatura prizonierilor noștri din Germania : Moș Crăciun . *Ion Rohan*

Acest număr este ilustrat cu 50 de vederi luate din vizita Suveranilor noștri în Ardeal

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an

„ 18 „ șase luni

Prețul unui număr Lei 3

LIBRARIA
ALCALAY & COMP.
BUCUREȘTI

CENTRALA : Calea Victoriei, 37

SUCURSALA : Str. Lipșcani, 88

Noutăți Literare

BCU Cluj / Central University Library Cluj

<i>Intineric și Lumină</i> de Ion Al. Brătescu-Voinești	4.50
<i>In lumea Dreptății</i> de Ion Al. Brătescu-Voinești	5.—
<i>Pagini de Război</i> de E. Lovinescu	4.—
<i>Da Capo</i> de Radu D. Rosetti	5.—
<i>Ape adânci</i> de Hortensia Bengescu-Papadat	7.—
<i>Bimbașa-Sava</i> de I. Peretz	6.—
<i>Toader Nebunul</i> de Alfred Moșoiu	6.—
<i>Dezertorul</i> de M. Sorbul	5.—
<i>Răzbușarea</i> de M. Sorbul	5.—
<i>Rozina</i> de Claudia Millian	6.—
<i>Garoafe Roșii</i> de Claudia Millian	2.—
<i>Fata din Dafin</i> de Sc. Froda și A. Maniu	5.—
<i>Ruguri</i> de Ion Sân-Georgiu	3.—
<i>Cele două Români</i> de G. Rotică	4.—
<i>O iubire</i> , roman de E. Todie	5.—
<i>In Robie</i> , Amintirile unui prizonier român în Bulgaria, de V. Panta	5.—
<i>In sborul Șoimilor</i> de N. Popescu-Dușu	2.50

•• De vânzare la toate librăriile din Capitală și Provincie ••